

תנורו של עכנאי

שמות פרק כג

(ב) לַאֲתֵּהֵיָה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹאֲתַעֲנֶנָּה עַל־בְּ לִנְטָת אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת:

1. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא פרק ד - הזהב [דף מד עמוד א]

תנן התם: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. [דף נט עמוד ב] וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי? - אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.

תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין.

חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום! עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא.

- מאי (דברים ל') לא בשמים היא? - אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כ"ג) אחרי רבים להטות. -

אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני.

אמרו: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש, ונמנו עליו וברכוהו. ואמרו: מי ילך ויודיעו? - אמר להם רבי עקיבא: אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא? לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. - אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, מה יום מיומים? - אמר לו: רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. - אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמט וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים. ויש אומרים: אף בצק שבידי אשה טפת. תנא: אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר נשרף.

ואף רבן גמליאל היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס. עמד על רגליו ואמר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל. נח היס מזעפו.

- אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי. מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתיא דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי. אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. אמר לה: מנא ידעת? אמרה ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.

2. רש"י מסכת בבא מציעא פרק ד - הזהב [דף מד עמוד א]

חתכו חוליות - תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס, ואחר כך צירף החוליות, ונתן חול בין חוליא לחוליא.

ר' אליעזר מטהר - שאין זה כלי חרס אלא בנין, כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה.

וחכמים מטמאין - דאזלי בתר חוליות, שאר תנורים שלהם היו עשויים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה, וצורף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים, אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף, ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב, שיקלוט ויחזיק את חומו.

[דף נט עמוד ב] עכנאי - נחש, דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו.

כל טהרות שטיהר ר' אליעזר - על ידי מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש, שנפלה טומאה לאויר תנור זה, וחזרו ועשאו על גביו טהרות, וטיהרם ר' אליעזר, והביאום ושרפום לפניו.

לבש שחורים - ענין צער ואבל.

אף הוא קרע בגדיו - שהמנודה חייב בקריעה.

חלץ מנעליו - שהמנודה אסור בנעילת הסנדל, במועד קטן (טו, ב).

ונשמט - מן הכסא.

טפח - נתקלקל.

אך גדול - מכה גדולה.

רבן גמליאל - נשיא היה, ועל פיו נעשה.

שלא ירבו מחלוקות - שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין.

אימא שלום - כך שמה.

בין מלא לחסר - סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום שלשים, ולא יפול ביום החדש על פניו, והיה מלא, ולא נקבע עד יום שלשים ואחד, ולא נזהרה בו ביום שלשים ונפל על פניו.

מבית אבי אבא - מבית אבי המשפחה, שבת נשיאים היתה, והם מבית דוד.

חוץ משערי אונאה - לפי שצער הלב היא, וקרוב להוריד דמעות

המאנה את הגר - אונאת דברים.

הלוחצו - דוחקו.

לא תהיה לו כנושה - לחץ הוא, שדוחקו לתבוע חובו.

הכי גרסינן: מאי שנא מאנה דכתיב ביה תלתא: וגר לא תונה, ולא תונו אותו, ולא תונו איש את עמיתו - וגר בכלל עמיתו הוא.

לוחצו נמי תלתא כתיב ביה - וגר לא תלחץ, ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה.

מום שבך אל תאמר לחברך - כיון דגרים הייתם - גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות.

מאן דאית ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא לחבריה זקיף ביניתא - מי שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או בן ביתו תלה לי דג זה, שכל שם תלייה גנאי הוא לו.

